

עבודות חוץ

פלוגת חיפה-יגור ואחרי כן משק-יגור המאוחד מילאו תפקיד חלוצי ממדרגה ראשונה, בכיבוש העבודה העברית בחיפה. נקודות התורפה היוו בשנות השלושים הנמל והמחצבות, אשר שימשו מקום משיכה וריכוז לעבודה ערבית זולה. לא ערביי הארץ בלבד, אלא גם ערביי חוראן זרמו הנה דרך מעברות הירדן הפרוצות.

צרכיהם של ערבים אלה היו זעומים. בתור מקום-לינה שימשו להם בזמן הראשון מדרכות הרחוב: בתור שיכון יותר "משוכלל" — סוכות מפחים מפורקים. בהמשך הזמן קמה מול מחצבת 4½ שכונה שלמה של צריפונים מפח חלוד.

היתה לנו גם קבוצת-בנין קבלנית — בעיר, שרכשה לעצמה שם טוב בהקמת בנינים שלמים, כולל עבודות הנגרות וריצוף. בריצוף עבדו, בעיקר, חברותינו. כרכו קבוצת הבנין — במו"מ עם בעלי הבתים והבנקים — שימש חברנו ישראל סט ז"ל, שהיה מקובל הן על החברים, הן על האנשים בחוץ. הודות למזגו השקט וישוב-הדעת שלו. בתור רכזה המקצועי של הקבוצה שימש מיכאל שמחוני ז"ל, שהרבה חברים חייבים לו את הכשרתם וידיעתם במקצוע הבנין.

במחצית שנות השלושים חדרנו לבית חרושת "נשר". בעצם חזרנו לעבוד בו, כי גם לפני כן, בזמן הקמתו, עבדו בו חברינו, אולם הפעם היה זה במספר גדול יותר ועם סיכויים לקביעות.

בניית בית החרושת נעשתה בקצב מהיר. עבודות רבות היו נוהגים למסור לפועלים ב"קבלנות", כלומר, תשלום לפי ההספק — דבר שאיפשר להגיע לשכר יותר גבוה ואילו למפעל — לקצב יותר מזורז במילוי העבודה. חברינו, שהיו רגילים לעבודת צוות, הופיעו לא פעם כדוברים ומארגנים של קבוצות כאלה, אשר בהן היו מעורבים פועלים בודדים וחברי קיבוץ. ברם, זה לא הפריע לחשוף אותנו כראשונים לפיטורים עם גמר בנין בית-החרושת, כאשר חלה ירידה תלולה במספר הפועלים הדרושים.

תהליך דומה עבר גם על החברות שעבדו בעיר, בבית חרושת "שמן". היינו נאלצים בזמן פיטורין להאבק קשות על כל מקום עבודה. ניתן להגיד, כי חסד-נעורים של כיבוש העבודה לא עמד לנו בשמירת עמדותינו בעבודה בעיר. יתכן, כי היינו עומדים בזה ביתר הצלחה. לולא העובדה שגם במשק חלו, בינתיים, תמורות. גילוי המים ואיחוד המשק עם הפלוגה נתנו דחיפה להתפתחות הענפים החקלאיים. החברים שהיו משתחררים מעבודה בעיר, נבלעו בענפי המשק. ואשר לחברות — הרי על כל אחת מהן, עם גידול מספר הילדים במשק — היה גטוש ממש קרב בין מוסדות הילדים. חלק מן החברות עוד נאחו זמן מה בעבודה בעיר הודות למפעלים העצמיים של המשק, שהתמקמו בבית החלוצות. היו אלה — המכבסה המיכנית, בעלת היקף לא קטן, אשר כיבסה לבנים בשביל אוניות, בתי-מלון ואנשים פרטיים; ו"גיוה" — בית-אריגה לשטיחים ווילונות, מפעל שיצאו לו מוניטין בארץ.

עם הפסקת העליה וצמצום כוח האדם שעמד לרשותנו, נאלצנו לחסל את מפעל האריגה. את המכבסה מסרנו לקיבוץ צעיר שטרם פיתח את משקו והיה זקוק למקום תעסוקה בשביל החברות. זכור לי כי בשם פלוגת "שדות ים", שירשה מאתנו את המכבסה, הופיעה אצלנו חנה סנש ז"ל.

*

עבודות חוץ — משקלן היה ניכר במאזנו הכספי של המשק. לדוגמא תשמש שנת-מאזן אחת, שהסתכמה ברווח מעבודות חוץ בסכום של 3000 לא"י — סכום הגון בזמנים ההם ובהיקף המשק אז — מול הפסד של 1000 לא"י בענפים חקלאיים, שטרם הספיקו להתבסס. מקומנו בעיר ובמיוחד בעבודות כיבוש — יצרו למשק הערכה בציבור הפועלים החיפאי. היינו מיוצגים במוסדות הנבחרים של מועצת הפועלים העירונית ובמקביל לכך פעילים גם במפלגה. אחרי הפילוג שחל במפא"י, גרמו חשבונות מפלגתיים צרים להפסקת זיקת הקיבוצים למועצות הפועלים העירוניות, אף על פי שחבריהם עדיין עבדו בסקטור העירוני בין כפועלים שכירים, בין כעובדים במפעלים עצמיים כדוגמת הבודדים, שגם הם עבדו לא רק כשכירים, אלא גם כחברי קואופרטיבים.

היו אלה שנים של עליה גדולה. מצב זה חייב את המשק לחפש מקורות עבודה נוספים. בשנת 1937 קם מפעל "מקורות", אשר שם לו למטרה להעביר קוי מים מאזורים שלנו, בהם התגלו מים רבים, לאזורים שחונים, כמו נהלל ועפולה. יותר מאוחר הוארכו הקוים גם לחיפה, שהתקשרה עם "מקורות" על קבלת מים מבארות שבסביבתנו. משקי הסביבה תפסו את מקומם בעבודת "מקורות". פועלי העיר לא קפצו גם הפעם על ה"מציאה" הזאת של חפירת אדמה בחדשי הקיץ החמים, כאשר האדמה קשה כאבן. נבחרנו גם לועד הפועלים שהתארגן בעקבות העבודה ב"מקורות" ואשר הקיף פועלים בודדים וקיבוציים מכפר-חסידים ועד נהלל. זה איפשר לנו לשמור על עמדתנו וגם למלא תפקיד חשוב בארגון פועלי הסביבה.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה נחפזו האנגלים להרחיב את רשת הכבישים. אירונים איטלקיים החלו לפקוד את שמי ארצנו ואף הטילו את פצצותיהם בתל-אביב, וגרמו לקרבנות רבים. היה חשש להפצצת הגשר בכביש עכו וחשוב היה ליצור דרך אלטרנטיבית, שתקשור את מרכז הארץ עם הצפון. אז הופיעה על הפרק סלילת כביש כפר-חסידים — כפר-אתא.

עם התקרבות צבא רומל לגבולות הארץ היה הכרח למהר, ככל האפשר, בסלילת הכביש. שכנענו את המחלקה לעבודות ציבוריות למסור את העבודה לפועלי הסביבה, בנימוק כי המשקים יעמידו לרשות עבודה זו את ציודם וזה יחיש את מהלך העבודה. ואמנם, השתמשנו במחרשת-דיסקוס של המשק, שעשתה חריש בצדי הכביש ועל ידי כך קימצנו בחפירת האדמה הדרושה להרמת גובה הכביש. בסיכום ניתן להגיד, כי היתה זו תקופה עשירת-אירועים, שהכשירה אנשים לעבודה פיתחה כוחות ארגון, הוסיפה הכנסות למשק והעלתה כוחות אדם לבנינו. בתקופה הזאת פעלנו רבות לכיבוש העבודה העברית.

אליעזר פולושקו

(מתוך ספר יגור)